

1001-8.TK 44.2021

P 14/21

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z pytaniem prawnym Sądu Apelacyjnego w L
Czy art. 8 ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1694) w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 k.k.w. jest zgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2, art. 42 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

- na podstawie art. 42 pkt 7 oraz art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (t.j.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) -

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym – wobec niedopuszczalności wydania orzeczenia.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 października 2021 r. w sprawie o sygn.

, Sąd Apelacyjny w L (dalej jako: Sąd pytający oraz SA w L zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z przedstawionym na wstępie pytaniem prawnym.

Pytanie prawne skierowane zostało w związku z następującym stanem faktycznym.

Rozpoznawana przez Sąd pytający sprawa dotyczy M R., skazanego za popełnienie przestępstw

, któremu wymierzono karę pozbawienia wolności oraz grzywnę , oraz orzeczono zakaz wykonywania funkcji członka zarządu i członka rady nadzorczej spółek na okres lat 5. W pierwszej instancji orzekał w dniu kwietnia 2019 roku Sąd Okręgowy w L (sygn.), a w drugiej w dniu stycznia 2020 roku Sąd Apelacyjny w L w sprawie o sygn. . Sąd pierwszej instancji orzekł karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, sąd drugiej instancji zmienił wyrok, podwyższając karę pozbawienia wolności , uchylając jednocześnie orzeczenie o warunkowym zawieszeniu jej wykonania.

Po wszczęciu postępowania wykonawczego, w dniu marca 2020 roku obrońca M R. złożył wniosek o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności, o wstrzymanie nakazu stawiennictwa M R. do zakładu karnego oraz o niewystawienie nakazu jego doprowadzenia do czasu rozpoznania przez sąd wniosku o odroczenie wykonania kary.

Następnie dwukrotnie odroczone wykonanie kary pozbawienia wolności. W dniu lipca 2021 r. obrońca skazanego, w oparciu o uchylony art. 152 k.k.w., złożył wniosek o warunkowe zawieszenie wykonania kary dwóch lat pozbawienia wolności.

Postanowieniem z sierpnia 2021 r., sygn. , Sąd Okręgowy w L na podstawie art. 15 § 1 k.k.w. w związku z art. 8 ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694; dalej jako: ustawa nowelizująca), umorzył postępowanie w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania kary z uwagi na utratę mocy art. 152 k.k.w. wskutek jego uchylecia.

Obrońca skazanego złożył zażalenie, w którym podniósł m.in. naruszenie art. 152 k.k.w. w związku z art. 4 k.k. oraz w związku z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 7 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 15 ust. 1 zd. 2 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, polegające na odmowie zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia postępowania, z uwagi na uchylenie tego przepisu, w sytuacji, w której ugruntowane zasady prawa, w szczególności polskiego prawa karnego i praw człowieka – w przypadku zmiany stanu prawnego – nakazują stosowanie normy korzystniejszej dla sprawcy.

W toku rozpoznawania zażalenia Sąd Apelacyjny w L złożył pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego.

Sąd pytający podniósł, że art. 8 ustawy nowelizującej we wskazanym zakresie narusza prawa i wolności wynikające z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2, art. 42 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Jak podniósł Sąd Apelacyjny w L zaskarżony przepis nakazuje stosować postanowienia ustawy nowelizującej również do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie. Jednocześnie, zgodnie z art. 2 pkt 3 ustawy nowelizującej, uchylony został art. 152 k.k.w. W rezultacie, po wejściu w życie ustawy nowelizującej art. 152 k.k.w. przestał mieć zastosowanie nie tylko do

spraw (postępowań) przyszłych, ale także do spraw wszczętych przed jej wejściem w życie i toczących się do chwili obecnej.

Sąd pytający podniósł, że kwestionowany przepis narusza zasadę równości, ponieważ podmiot, którego wniosek sąd rozpoznał przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, mógł liczyć na jego merytoryczne rozstrzygnięcie, podczas gdy postępowania w sprawie wniosków, które nie zostały rozpatrzone przed datą rozpoczęcia obowiązywania ustawy nowelizującej, zostaną umorzone. Skutek taki jest następstwem uchylecia art. 152 k.k.w. w związku z wejściem w życie kwestionowanej w niniejszym pytaniu prawnym ustawy nowelizującej. Sąd pytający na poparcie swoich zarzutów powołał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 maja 2015 r., sygn. akt SK 62/13 (OTK ZU nr 5/A/2015, poz. 63), i wskazał, że w jego opinii sytuacja taka powoduje nadużycie prawa karnego wykonawczego jako narzędzia polityki karania zależnej wyłącznie od władzy wykonawczej i ustawodawczej.

W opinii Sądu pytającego, w niniejszej sprawie następuje ponadto ominięcie gwarancji wyrażonych w art. 42 ust. 1 Konstytucji, albowiem *dochodzi do sytuacji, że kara pozbawienia wolności orzeczona z poszanowaniem nakazów wynikających z gwarancji wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji podlegałaby w postępowaniu wykonawczym modyfikacjom nierespektującym tych nakazów* (pytanie prawne, s. 9). Sąd podniósł, że stanowi to naruszenie zasady *lex severior retro non agit*.

Sąd Apelacyjny w L nie uzasadnił przy tym zarzutu naruszenia przez kwestionowany przepis prawa do sprawiedliwego procesu wywodzonego z art. 45 ust. 1 Konstytucji, jak również przytoczonej związkowo z zasadą równości zasady demokratycznego państwa prawnego, wynikającej z art. 2 Konstytucji.

W niniejszej sprawie udział w postępowaniu zgłosił Rzecznik Praw Obywatelskich, przedstawiając stanowisko, że *art. 8 ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1694) w zakresie, w jakim do spraw wszczętych przed dniem*

jej wejścia w życie nakazuje stosować jej przepisy, co oznacza brak możliwości zastosowania wobec skazanego uchylonego tą ustawą art. 152 k.k.w. jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Uzasadniając swoje stanowisko, Rzecznik podzielił argumentację zawartą w pytaniu prawnym.

Zgodnie z art. 193 Konstytucji, każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na to pytanie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

W rozumieniu tego przepisu, ustalonym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, dla dopuszczalności merytorycznego rozpoznania pytania prawnego konieczne jest spełnienie trzech przesłanek. Po pierwsze, z pytaniem prawnym może wystąpić tylko sąd w rozumieniu art. 175 Konstytucji (przesłanka podmiotowa). Po drugie, pytanie prawne może dotyczyć zgodności kwestionowanego aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, tj. aktem normatywnym mającym wyższą rangę w hierarchicznie zbudowanym systemie prawa. Przedmiotem pytania prawnego może być tylko akt normatywny mający bezpośredni związek z rozpoznawaną przez pytający sąd sprawą, a zarazem będący podstawą jej rozstrzygnięcia (przesłanka przedmiotowa). Przedmiotem pytania prawnego mogą więc być zarówno przepisy prawa proceduralnego, określające tryb danego postępowania, jak i przepisy prawa materialnego, na podstawie których możliwa jest ocena stanów faktycznych, mogą to być również przepisy kompetencyjne i ustrojowe. Sąd nie może jednak pytać ani o wykładnię przepisów, ani o kwestie związane ze stosowaniem prawa. Po trzecie, między orzeczeniem Trybunału (czyli odpowiedzią na pytanie prawne sądu) a rozstrzygnięciem sprawy toczącej się przed pytającym sądem zachodzić musi zależność o charakterze bezpośrednim,

merytorycznym oraz prawnie istotnym (przesłanka funkcjonalna). Kontrola konstytucyjności wszczynana pytaniem prawnym jest bowiem ściśle powiązana z konkretną sprawą rozpoznawaną przez sąd występujący z pytaniem prawnym. Przedmiotem pytania prawnego może być więc wyłącznie ten przepis, który musi być zastosowany przez sąd w toczącym się postępowaniu i w oparciu o który sąd jest zobowiązany wydać stosowne orzeczenie, a więc który będzie stanowił podstawę rozstrzygnięcia. Jednakże, Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że sama relewantność relacji między odpowiedzią na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sprawy przez sąd nie wystarcza, aby uznać pytanie prawne za dopuszczalne. Pytanie prawne jest bowiem instytucją, która opiera się na obiektywnie istniejącej potrzebie stwierdzenia, czy przepis, który podlega zastosowaniu w toczącej się przed sądem sprawie, jest zgodny z aktem normatywnym wyższego rzędu, a potrzeba ta musi być tego rodzaju, że sąd stawiający pytanie prawne nie mógłby rozstrzygnąć toczącej się przed nim sprawy bez wcześniejszej odpowiedzi na pytanie prawne. Sąd występujący z pytaniem prawnym jest przy tym zobowiązany wskazać, w jakim zakresie odpowiedź Trybunału na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą to pytanie postawiono [art. 52 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (t.j.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393; dalej jako: uotpTK)]. Oznacza to, że zależność między odpowiedzią na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sądu powinna być wskazana i uzasadniona przez sąd, a więc pytający sąd musi dokładnie uargumentować, dlaczego rozstrzygnięcie toczącej się przed nim sprawy nie jest możliwe bez wydania orzeczenia przez sąd konstytucyjny. Trybunał Konstytucyjny ma równocześnie kompetencję do oceny, czy sąd prawidłowo wykazał spełnienie przesłanki funkcjonalnej. W razie niespełnienia lub niewykazania spełnienia tej przesłanki postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK (zob. postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 29 marca 2000 r., sygn. P. 13/99, OTK ZU nr 2/2000,

poz. 68; 7 lipca 2004 r., sygn. P 22/02, OTK ZU nr 7/A/2004, poz. 76; 22 października 2007 r., sygn. P 24/07, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 118; 27 lutego 2008 r., sygn. P 31/06, OTK ZU nr 1/A/2008, poz. 24; 11 lutego 2015 r., sygn. P 44/13, OTK ZU nr 2/A/2015, poz. 21; 15 września 2015 r., sygn. P 89/15, OTK ZU nr 8/A/2015, poz. 129; 16 maja 2017 r., sygn. P 115/15, OTK ZU seria A z 2017 r., poz. 44).

Zgodnie z art. 67 ust. 1 uotpTK, Trybunał przy orzekaniu jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym albo skardze konstytucyjnej. W myśl art. 67 ust. 2 tej ustawy, zakres zaskarżenia obejmuje wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz wskazanie wzorca kontroli. Oznaczenie przez podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym przedmiotu zaskarżenia i wzorców kontroli oraz treść zarzutów wyznaczają ramy orzekania Trybunału Konstytucyjnego w konkretnej sprawie. Trybunał nie może więc, wychodząc poza granice pytania prawnego, wniosku czy skargi konstytucyjnej, modyfikować zakresu kontroli (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 marca 2017 r., sygn. K 40/13, OTK ZU seria A z 2017 r., poz. 12; postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 maja 2007 r., sygn. Tw 54/05, OTK ZU nr 3/B/2007, poz. 107; por. również postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2009 r., sygn. Ts 203/08, OTK ZU nr 3/B/2009, poz. 204).

Zgodnie z art. 69 uotpTK, Trybunał w toku postępowania powinien zbadać wszystkie istotne okoliczności w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy (ust. 1) oraz nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, jakie uzna za celowe dla wyjaśnienia sprawy (ust. 3). Reguła ta ma zastosowanie jednak dopiero wtedy, gdy sąd inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym wykazał się należyłą starannością, spełniając wszystkie wymagania konstytucyjne i ustawowe dotyczące tego środka prawnego (*vide* – postanowienie Trybunału

Konstytucyjnego z dnia 26 czerwca 2013 r., sygn. P 13/12, OTK ZU nr 5/A/2013, poz. 72).

Zarówno w orzecznictwie Trybunału, jak i w piśmiennictwie powszechnie zwraca się uwagę na konieczność starannego uzasadnienia przedstawionych przez pytający sąd zarzutów: *[u]zasadnienie postanowienia powinno poruszać dwie zasadnicze kwestie. Pierwszą z nich jest wyjaśnienie, dlaczego w konkretnym układzie procesowym, z uwagi na przedmiot rozstrzygnięcia, konieczne jest wyjaśnienie kwestii zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą, w szczególności, dlaczego bez wyjaśnienia tej kwestii rozstrzygnięcie sprawy nie jest możliwe (...). Drugą kwestią jest wskazanie powodów powzięcia wątpliwości* (P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, pkt 6.5., wyd. 2011, LEX 2022). Podobnie podnosi M. B. Wilbrandt-Gotowicz: *Z nakazu wskazania przez sąd, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, wynika procesowy obowiązek uzasadnienia związku pytania z rozstrzygnięciem sprawy. (...) Uzasadnienie pytania prawnego sformułowanego w danej sprawie powinno precyzować, w jaki sposób dokonana przez Trybunał ocena określonego przepisu z punktu widzenia zgodności z Konstytucją ma wpłynąć na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem. Niewykazanie takiego związku decyduje o niedopuszczalności udzielenia odpowiedzi* (M. B. Wilbrandt-Gotowicz, *Instytucja pytań prawnych w sprawach sądownoadministracyjnych*, pkt 4.4., wyd. 2010 r., LEX 2022). Jak z kolei zauważył M. Wild, *choćby związek między pytaniem prawnym a sprawą rozpoznawaną przez sąd jawił się jako kwestia »oczywista i widoczna na pierwszy rzut oka, a zatem niewymagająca dokładniejszego omówienia«, to wymaganie określone w art. 32 ust. 3 ustawy o TK [obecnie art. 52 ust. 2 pkt 5 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym – przyp. własny] i tak ma charakter bezwzględnie wiążący dla sądu oraz dla Trybunału Konstytucyjnego, a odejście od jego respektowania nie może stać się regułą. Oczywiście wydaje się, że spełnienie*

wymogu ustanowionego przez art. 32 ust. 3 ustawy o TK nie może zasadzać się na powtórzeniu ogólnej formuły ustawowej. Nie może również polegać na ogólnym stwierdzeniu, że »rozstrzygnięcie tej kwestii [...] ma istotne znaczenie w przedmiotowej sprawie« (M. Wild, *Wymagania formalne pytań prawnych w praktyce orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] A. Siemaszko (red.), *Stosowanie prawa. Księga Jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, wyd. 2011, LEX 2022). Również Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wypowiadał się o konieczności uzasadnienia relewantności pytania prawnego: *Trybunał Konstytucyjny, przyjmując pytanie prawne do rozpoznania, powinien zbadać, czy jego wypowiedź dotycząca konstytucyjności przepisu będzie miała wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. To znaczy, że musi istnieć zależność między odpowiedzią na pytanie a rozstrzygnięciem toczącej się przed sądem pytającym sprawy. Sąd pytający, kierując pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego, musi wykazać tę zależność* (por. np. postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z 29 marca 2000 r., sygn. P. 13/99, OTK ZU nr 2/2000, poz. 68; z 10 października 2000 r., sygn. P. 10/00, OTK ZU nr 6/2000, poz. 195; z 27 kwietnia 2004 r., sygn. P 16/03, OTK ZU nr 4/A/2004, poz. 36; z 15 maja 2007 r., sygn. P 13/06, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 57 oraz wyrok z 30 maja 2005 r., sygn. P 7/04, OTK ZU nr 5/A/2005, poz. 53) [postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 kwietnia 2008 r., sygn. P 26/07, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 52]. W piśmiennictwie wskazuje się, że [n]ajbardziej typowymi przypadkami, w których niespełniona jest przesłanka funkcjonalna, są przypadki, w których wskazany w pytaniu prawnym przepis nie może być podstawą prawną orzeczenia sądu lub wprawdzie może być taką podstawą, ale rozstrzygnięcie TK co do jego konstytucyjności nie będzie miało wpływu na orzeczenie sądu. (...) Uzasadniając dopuszczalność pytania prawnego, sąd nie może poprzestać na powołaniu argumentów wskazujących na hierarchiczną niezgodność przepisu, na którym zamierza oprzeć swoje rozstrzygnięcie. Powinien również wskazać, jak wyrok TK może oddziaływać na to rozstrzygnięcie, w szczególności

uprawdopodobnić, że po uchyleniu zaskarżonego przepisu rozstrzygnięcie w ogóle będzie możliwe. Przestanka funkcjonalna może nakładać na sąd obowiązek rozważenia przewidywanych skutków wyroku TK (P. Tuleja, Wpływ przestanki funkcjonalnej na sposób rozpoznawania pytania prawnego przez Trybunał Konstytucyjny, Przegląd Sądowy 2017, nr 6, s. 13 i 20).

Jak wynika z powyższego, szczególnie istotne dla uzasadnienia pytania prawnego jest staranne przedstawienie argumentów wskazujących na niezgodność kwestionowanego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli oraz wykazanie wpływu wyroku Trybunału Konstytucyjnego na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem pytającym. Jak wskazywał Sąd Konstytucyjny, *[z]arzut niezgodności przepisu stanowiącego przedmiot zaskarżenia z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą powinien być poparty przytoczeniem argumentów podważających domniemanie konstytucyjności przepisu. Pytanie prawne, w którym przedstawiający je sąd ograniczyłby się do wyrażenia przekonania o niezgodności zaskarżonego przepisu z Konstytucją, a tym bardziej tylko ogólnie powołał się na istniejące w tej kwestii wątpliwości, nie mogłoby być rozpoznane przez Trybunał Konstytucyjny”* (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 września 2005 r., sygn. P 17/04, OTK ZU nr 8/A/2005, poz. 90). Jak zauważył Sąd Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 26 czerwca 2013 r., sygn. P 13/12, *[s]koro kontrola hierarchicznej zgodności norm opiera się na domniemaniu ich konstytucyjności, to podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym jest zobligowany dostarczyć argumentów pozwalających obalić to domniemanie. Dopóki sąd nie powoła przekonujących motywów mających świadczyć o niezgodności kwestionowanego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli, Trybunał musi uznawać je za zgodne z wzorcem kontroli. Pytanie prawne, w którym sąd ograniczyłby się do wyrażenia przekonania o niezgodności przepisu z Konstytucją bądź wskazania istniejących w tej kwestii wątpliwości, nie może podlegać rozpoznaniu przez Trybunał (zob. wyrok TK z 8 września 2005 r., sygn.*

P 17/04, cz. III, pkt 1 uzasadnienia). Trybunał Konstytucyjny podkreśla jednocześnie, że jest on zobowiązany do zbadania wszystkich okoliczności sprawy w celu wszechstronnego wyjaśnienia nie będąc zarazem związanym wnioskami dowodowymi uczestników postępowania (zob. art. 19 ustawy o TK [obecnie art. 69 uotpTK – przyp. wł.]). Nie oznacza to w żadnym wypadku przerzucenia ciężaru dowodzenia na Trybunał przez podmiot inicjujący postępowanie w sprawie. Powyższa reguła postępowania może bowiem znaleźć zastosowanie dopiero wówczas, gdy ten podmiot wykazał należyłą staranność, spełniając wszystkie ustawowe wymagania wynikające m.in. z art. 32 ustawy o TK [obecnie art. 52 uotpTK – przyp. wł.] (op. cit.).

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że postępowanie w niniejszej sprawie podlega umorzeniu. W pierwszej kolejności trzeba podkreślić, że w sprawie nie jest spełniona przesłanka funkcjonalna zadania pytania prawnego. Sąd pytający nie uzasadnił również naruszenia wzorców kontroli, które wskazał w *petitum*, ograniczając się w istocie do powtórzenia twierdzenia o niezgodności kwestionowanych przepisów z normami wyższego rzędu bądź powołując się na argumenty o charakterze abstrakcyjnym.

Kwestionowany art. 8 ustawy nowelizującej brzmi: *Przepisy ustaw wymienionych w art. 1-5, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli przepisy poniższe nie stanowią inaczej.*

Związany z istotą problemu w niniejszej sprawie art. 2 pkt 3 ustawy nowelizującej brzmi: *W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy [...] uchyla się art. 152.*

Art. 152 k.k.w. stanowił:

§1. Jeżeli odroczenie wykonania kary nieprzekraczającej roku pozbawienia wolności trwało przez okres co najmniej jednego roku - sąd może warunkowo

zawiesić wykonanie tej kary na zasadach określonych w art. 69-75 Kodeksu karnego.

§2. Wniosek o warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności może złożyć również sądowy kurator zawodowy.

§3. Na postanowienie w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania kary przysługuje zażalenie; w posiedzeniu ma prawo wziąć udział prokurator, skazany oraz obrońca, a także sądowy kurator zawodowy, jeżeli składał wniosek o wydanie postanowienia.

Sąd pytający podjął próbę zainicjowania abstrakcyjnej kontroli zakwestionowanego przepisu, podczas gdy konstrukcja pytania prawnego pozwala sądom zainicjować jedynie konkretną i zindywidualizowaną kontrolę konstytucyjności prawa. Jak się bowiem wydaje, sądowi pytającemu umknęło, iż procedura, w ramach której wystąpiono do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, nie powinna obejmować zastosowania art. 8 ustawy nowelizującej, który uczyniono przedmiotem kontroli. Innymi słowy, przepis ten nie może stanowić podstawy prawnej orzeczenia w sprawie rozpoznawanej przez sąd pytający.

Postępowanie jurysdykcyjne wobec skazanego zakończyło się prawomocnie w dniu stycznia 2020 r. wyrokiem Sądu Apelacyjnego w L a więc już w czasie, kiedy art. 152 k.k.w. nie obowiązywał wskutek wejścia w życie ustawy nowelizującej – utracił bowiem moc obowiązującą z dniem 5 października 2019 r. Skazany złożył wniosek o warunkowe zawieszenie wykonania kary w oparciu o uchylony już art. 152 k.k.w. w dniu 7 lipca 2021 r.

Stosownie do brzmienia art. 8 ustawy nowelizującej przepisy k.k.w., w brzmieniu nadanym tą ustawą, stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli przepisy tej ustawy nie stanowią inaczej. Jednocześnie, w Kodeksie karnym wykonawczym moment wszczęcia postępowania

wykonawczego jest określony następująco: stosownie do art. 9 § 1 k.k.w. postępowanie wykonawcze wszczyna się bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne. Stosownie do art. 9 § 2 k.k.w. wyrok staje się wykonalny z chwilą uprawomocnienia, chyba że ustawa stanowi inaczej. Z uzasadnienia pytania prawnego wynika, że w sprawie skazanego M R. postępowanie wykonawcze zostało zgodnie z dyspozycją powyższych przepisów wszczęte niezwłocznie po uprawomocnieniu orzeczenia. Wówczas obrońca skazanego w dniu marca 2020 r. złożył wniosek o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności, o wstrzymanie nakazu stawiennictwa M R. do zakładu karnego oraz o niewystawianie nakazu jego doprowadzenia.

Innymi słowy, w przedmiotowej sprawie kwestionowany przepis nie może mieć zastosowania, ponieważ jego hipoteza nie odpowiada okolicznościom sprawy skazanego M R. Postępowanie wykonawcze M R. nie zostało bowiem wszczęte przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Art. 152 k.k.w. – niezależnie od jego częściowo materialnoprawnej zawartości normatywnej – stanowił bez wątpliwości instytucję postępowania wykonawczego, której zastosowanie było uzależnione od dwukrotnego zastosowania innej instytucji postępowania wykonawczego – odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności. Nie ma żadnych podstaw normatywnych, aby przyjąć, że w zakresie nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego należy odnosić treść art. 8 ustawy nowelizującej do momentu wszczęcia postępowania karnego w ogóle. Sąd pytający nie wyjaśnił również w żaden sposób, dlaczego przyjął koncepcję odmienną.

Podkreślić przy tym należy, że niniejsza sprawa nie może być porównana do stanu normatywnego będącego przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z dnia 12 maja 2015 r., sygn. SK 62/13 (*op. cit.*). Przepis, który wskutek orzeczenia Sądu Konstytucyjnego utracił moc, brzmiał: *Przepisy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się również przy wykonywaniu orzeczeń, które stały się wykonalne przed dniem jej wejścia w życie.*

Jest to istotna różnica w sposobie unormowania kwestii intertemporalnych w porównaniu do rozważanego w niniejszej sprawie. Przepis będący przedmiotem rozpoznania Trybunału Konstytucyjnego bowiem wprost wyłączał stosowanie art. 4 k.k. w rozpoznawanej wówczas sprawie. Tymczasem, w ustawie nowelizującej kwestię stosowania nowego brzmienia znowelizowanych ustaw uregulowano odmiennie, odnosząc ją do daty wszczęcia postępowania. W rezultacie w sprawie skazanego M R. art. 8 ustawy nowelizującej nie może mieć zastosowania, ponieważ postępowanie wykonawcze wszczęto nie przed dniem wejścia ustawy nowelizującej w życie, lecz już po jej wejściu w życie. W rezultacie przepis ten nie znajduje zastosowania w sprawie M R. i nie stanowi w tym przypadku *lex specialis* w stosunku do art. 4 k.k.

Należy w tym miejscu podkreślić, że art. 42 ust. 1 Konstytucji nie może być w niniejszej sprawie uznany za adekwatny wzorzec kontroli, ponieważ kwestionowana reguła intertemporalna nie ma żadnego związku z oceną popełnionego czynu, stanowiącego podstawę odpowiedzialności skazanego. Jak bowiem jednoznacznie stwierdził Trybunał Konstytucyjny w powołanym przez Sąd pytający wyroku, *[s]twierdzenie, czy wzorzec kontroli wynikający z art. 42 ust. 1 Konstytucji jest adekwatny do oceny konstytucyjności zaskarżonego w niniejszej sprawie uregulowania, musiało zatem zostać poprzedzone ustaleniem, czy reguła intertemporalna zakwestionowana przez skarżących w rozpatrywanej sprawie ma bezpośredni związek z oceną popełnionego czynu, stanowiącego podstawę odpowiedzialności sprawcy. Ujmując rzecz inaczej, chodziło tu o ustalenie, czy zaskarżona reguła intertemporalna prowadzi do przełamania gwarancji ochronnej wynikającej z zasady nulla poena sine lege, ponieważ wprowadza karę nieprzewidzianą przez ustawę w czasie popełnienia przestępstw przez skarżących, czy też z przyjęciem takiej reguły rozstrzygnięcia kolizji czasowej pomiędzy ustawami (konkretnie - między art. 65 § 1 k.k.w. w brzmieniu obecnym i obowiązującym poprzednio) wiąże się jedynie zaostrenie odpowiedzialności karnej, która nie jest gwarantowana na płaszczyźnie*

konstytucyjnej. Jak już bowiem była o tym mowa, zasada lex severior retro non agit, lex mitior retro agit zapisana jest jedynie na płaszczyźnie ustawowej, w odniesieniu do odpowiedzialności stricte karnej w art. 4 § 1 k.k. (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 maja 2015 r., sygn. akt SK 62/13, op. cit.). Co więcej, trafnie zauważono w piśmiennictwie, że [n]orma wyrażona w art. 4 § 1 k.k. nie znajduje automatycznego, prostego zastosowania w postępowaniu karnym wykonawczym, które rządzi się autonomicznymi co do zasady regulacjami. Znajduje to wyraz już w treści art. 1 § 1 k.k.w., zgodnie z którym wykonywanie orzeczeń w postępowaniu karnym odbywa się według przepisów tego kodeksu. (...)Rozstrzygnięcie o warunkowym zawieszeniu wykonania kary na podstawie art. 152 k.k.w. ze swojej istoty nigdy nie ma charakteru nałożenia na sprawcę obowiązków pogarszających jego sytuację prawną wynikającą z treści prawomocnego wyroku skazującego. Nie ma więc do niego zastosowania reguła intertemporalna przewidziana w art. 4 § 1 k.k. (K. Postulski, Warunki zawieszenia wykonania kary na podstawie art. 152 k.k.w. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2015 r., III KK 53/15, LEX 2023).

Nie tylko art. 42 ust. 1 Konstytucji nie może być uznany za adekwatny wzorzec kontroli w niniejszej sprawie, lecz również nie ma podstaw, żeby rozważać stosowanie art. 4 § 1 k.k.

Wracając do głównego nurtu rozważań, należy zauważyć, że wątpliwości sądu wyrażone w pytaniu prawnym mogłyby podlegać merytorycznemu rozpoznaniu w sytuacji, gdyby postępowanie wykonawcze w sprawie M R. zostało wszczęte przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Taka sytuacja nie miała jednak miejsca. Zarówno Sąd Okręgowy w L jak i Sąd Apelacyjny w L bezzasadnie przyjęły, że art. 8 ustawy nowelizującej może być podstawą rozstrzygnięcia w sprawie.

Reasumując, podstawą orzekania w postępowaniu, w ramach którego wystąpiono z pytaniem prawnym, nie może być kwestionowany przepis. Tymczasem, jak jednoznacznie wskazuje się w poglądach doktryny

i orzecznictwie, pytanie prawne musi dotyczyć przepisów, które w ogóle mogą zostać zastosowane przez sąd w toku rozpoznawania sprawy (*vide* – M. Wild, *op. cit.*, i powołane tam orzecznictwo). Sytuacja taka nie zachodzi w tym postępowaniu.

Z tego względu postępowanie w tym zakresie należy umorzyć na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym – z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

Niezależnie od powyższego, już na gruncie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z dnia 1 sierpnia 1997 r. (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) utrwalił się pogląd, zgodnie z którym sformułowanie zarzutu w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym oznacza sprecyzowanie krytyki oraz nadanie ściśle określonej formy słownej twierdzeniu, że norma niższego rzędu jest niezgodna z normą wyższego rzędu. Istotę zarzutu stanowi zindywidualizowanie relacji między poddanym kontroli aktem normatywnym a wzorcem wskazanym przez skarżącego. Indywidualizacja ta polega na uzasadnieniu twierdzenia, że konkretny akt normatywny jest niezgodny z tym wzorcem. Uzasadnienie zarzutu musi polegać na sformułowaniu takich argumentów, które przemawiają na rzecz niezgodności zachodzącej pomiędzy normami wynikającymi z kwestionowanych przepisów a normami zawartymi we wzorcach kontroli. Wymóg uzasadnienia należy rozumieć jako nakaz odpowiedniego udowodnienia zarzutów w kontekście każdego wskazanego wzorca kontroli. W procedurze kontroli norm ciężar dowodu, ciężar argumentacji, że zaskarżony przepis jest niezgodny z Konstytucją, spoczywa – co do zasady – na podmiocie inicjującym kontrolę przed Trybunałem Konstytucyjnym. Obowiązkiem tegoż podmiotu jest wykazanie bezpośredniego i konkretnego naruszenia wzorców kontroli, przy czym nie może się to sprowadzać do przytoczenia treści odpowiedniego przepisu Konstytucji (tak postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 25 października 1999 r., sygn. SK 22/98, OTK ZU nr 6/1999, poz. 122; z dnia 5

czerwca 2013 r., sygn. SK 25/12, OTK ZU nr 5/A/2013, poz. 68; z dnia 26 czerwca 2013 r., sygn. P 13/12, OTK ZU nr 5/A/2013, poz. 72; z dnia 28 lipca 2014 r., sygn. Ts 73/11, OTK ZU nr 6/B/2014, poz. 484; z dnia 1 lutego 2017 r., sygn. SK 38/14, OTK ZU seria A z 2017 r., poz. 2; z dnia 30 października 2018 r., sygn. P 15/16, OTK ZU seria A z 2018 r., poz. 64). Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, przesłanka odpowiedniego uzasadnienia zarzutów nie powinna być traktowana powierzchownie i instrumentalnie. Przytaczane w piśmie procesowym argumenty mogą być mniej lub bardziej przekonujące, lecz zawsze muszą być argumentami nadającymi się do rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny (tak wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 października 2010 r., sygn. P 10/10, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 78). Sąd pytający powinien nie tylko konkretnie wskazać, na czym polega naruszenie norm wyższego rzędu – powinien również przytoczyć konstytucyjne podstawy zasad, na które się powołuje, w szczególności ich zakorzenienie we wskazywanych w pytaniu prawnym wzorcach kontroli (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 listopada 2018 r., sygn. P 4/16, OTK ZU seria A z 2018 r., poz. 69).

W niniejszej sprawie, w zakresie naruszenia wskazanych norm wyższego rzędu warunek ten nie wydaje się spełniony. Uzasadnienie niekonstytucyjności kwestionowanego przepisu zajmuje niecałe dwie strony. Co więcej, uwagi dotyczące naruszenia art. 32 ust. 1 Konstytucji mają charakter wyłącznie abstrakcyjny, nie odnoszą się do sprawy skazanego M R., podczas gdy postępowanie w sprawie zainicjowanej przez pytanie prawne ma charakter konkretny. Naruszeniu art. 42 ust. 1 Konstytucji poświęcono dwa zdania, wskazując, że w rozpoznawanej sprawie *mamy do czynienia z ominięciem gwarancji wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji. W takim bowiem wypadku dochodzi do sytuacji, że kara pozbawienia wolności orzeczona z poszanowaniem nakazów wynikających z gwarancji wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji podlegałaby w postępowaniu wykonawczym modyfikacjom nierespektującym tych nakazów. Do takiej konsekwencji prowadziłyby bowiem niestosowanie*

w analizowanym wypadku zasady *lex severior retro non agit*. Zakwestionowane uregulowanie jest zatem niezgodne z art. 42 ust. 1 Konstytucji (s. 9 pytania prawnego). Przy tym, jak wykazano wyżej, przepis ten nie może zostać uznany za adekwatny wzorzec kontroli w przedmiotowej sprawie. Naruszenie art. 45 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji nie zostało uzasadnione w ogóle.

Niedopuszczalna jest sytuacja, w której – choćby zwięźle – sąd pytający nie powiąże uzasadnieniem pisma inicjującego postępowanie treści normy kwestionowanej z treścią normy stanowiącej wzorzec kontroli w konkretnej sprawie. Tymczasem taki stan rzeczy miał miejsce w niniejszej sprawie.

Należy ponownie podkreślić, że, jak zauważał Trybunał Konstytucyjny, *[m]erytoryczne rozpoznanie sprawy uzależnione jest nie tylko od precyzyjnego oznaczenia przez sąd pytający wzorców konstytucyjnych, ale i zgodnej z orzecnictwem konstytucyjnym ich interpretacji oraz odpowiedniego (adekwatnego) przyporządkowania do przedmiotu kontroli* (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 października 2018 r., sygn. P 15/16, *op. cit.*). Powtórzenie zawartego w *petitum* twierdzenia o niezgodności nie może stanowić uzasadnienia pytania prawnego.

Z powyższych względów, również wobec braku uzasadnienia zarzutu, postępowanie należy umorzyć na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym – z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert Herránd
Zastępca Prokuratora Generalnego